

SCENARIUSZ LEKCJI INTERDYSCYPLINARNEJ

język polski + moduł filozoficzny

Złodziej ciastek czy ofiara pomyłki?

Jak Sokrates pomaga nam odkryć prawdę (o doxa i episteme)

KLASA 7–8 SP	CZAS 85–90 minut	PRZEDMIOTY język polski + filozofia/etyka	FORMA doświadczenie edukacyjne
-------------------------------	-----------------------------------	--	---

Schemat lekcji w skrócie

I Zagadka & Refleksja 10 min	II Most filozoficzny 10 min	III Film „Snack Attack” 20 min	IV Drama Sokratejska 22 min	V Dwa teksty 13 min	VI Meta- refleksja 8 min
--	---	--	---	----------------------------------	---------------------------------------

Cele lekcji

Uczeń po zajęciach będzie potrafił:

- odróżniać fakt od interpretacji – „widzę, że chłopak bierze ciastko” ≠ „widzę, że chłopak kradnie”
- odróżniać doxa (mniemanie, to, co „wydaje się oczywiste”) od episteme (prawda uzasadniona)
- stosować podstawowe pytania sokratejskie (elenktykę i majeutykę) w dialogu
- analizować mechanizm powstawania uprzedzeń i fałszywych założeń na podstawie tekstu kultury
- opisać tę samą sytuację z dwóch różnych perspektyw narracyjnych, zwracając uwagę na język i wartościowanie
- szanować punkt widzenia drugiego człowieka, uzasadniając własne stanowisko

Kryteria sukcesu (wypisz na tablicy przed lekcją)

Pod koniec lekcji uczeń będzie umiał:

- wskazać różnicę między faktem a interpretacją
- zadać co najmniej jedno pytanie sokratejskie
- napisać dwa teksty o tej samej sytuacji z różnych perspektyw

Kontekst filozoficzny – niezbędne minimum dla nauczyciela

Trzy kluczowe pojęcia filozoficzne porządkujące całą lekcję:

POJĘCIE	CO OZNACZA	JAK WIDOCZNE W FILMIE
Doxa	Mniemanie, opinia oparta na pozorach; to, co się „wydaje”, a nie to, co wiemy na pewno. U Platona – wiedza niedoskonała, złudna.	Starsza pani jest przekonana, że chłopak kradnie jej ciastka – to właśnie doxa: pospieszny osąd bez pełnej wiedzy.
Episteme	Wiedza pewna, uzasadniona, oparta na dowodach i rozumowaniu. Sokrates szukał episteme właśnie przez dialog.	Dopiero poznanie prawdy (kto kupił ciastka?) przynosi episteme . Wcześniejsze „widzenie” było złudą.
Majeutyka	Metoda sokratejska: „sztuka położnicza” – przez zadawanie pytań Sokrates pomaga rozmówcy samodzielnie „urodzić” prawdę.	Uczniowie w roli Sokratesa mają nie osądzać, lecz pytać, by postaci „wydostały” prawdę z siebie.

Materiały i przygotowanie

<p>Potrzebne materiały:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zagadka „Winda i deszcz” (tekst poniżej) • Film „Snack Attack” (3 min 28 s) • Karta pytań sokratejskich (wydruk lub slajd) • Kartki / zeszyty do zadania pisemnego • Tablica lub rzutnik do wyświetlania pytań 	<p>Przygotowanie przed lekcją:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sprawdzić dostęp do YouTube (film) • Wydrukować lub wyświetlić kartę Sokratesa • Napisać kryteria sukcesu na tablicy • Przygotować miejsce na „akwarium” (dramę) • Ewentualnie: słoik z ciastkami jako rekwizyt
---	---

Link do filmu: https://www.youtube.com/watch?v=38y_1EWIE9I

Załącznik: Zagadka „Winda i deszcz”

Treść zagadki (czyta nauczyciel, wolno i wyraźnie)

„Mieszkający na 10. piętrze mężczyzna każdego ranka wsiada do windy, zjeżdża na dół i idzie do pracy. Wieczorem, kiedy wraca, wsiada do windy, jedzie na 7. piętro, a

następnie idzie schodami do swojego mieszkania. Jednak w deszczowe dni jedzie windą prosto na 10. piętro.”

Rozwiązanie: Mężczyzna jest niski. Nie sięga przycisku 10. piętra – w deszczowy dzień używa parasola.

Zasady prowadzenia zagadki:

- Uczniowie zadają tylko pytania zamknięte (tak / nie / nie ma znaczenia)
- Nauczyciel odpowiada krótko, bez dodatkowych informacji
- Jeśli klasa utknie: koło ratunkowe – „Zadajcie pytanie o wzrost mężczyzny.”

Wskazówka metodyczna: Cel zagadki to nie samo rozwiązanie, lecz chwila, gdy uczniowie uświadamiają sobie, jak wiele niewidocznych założeń robili pośpiesznie. To właśnie doxa w działaniu.

Szczegółowy przebieg lekcji

I DOŚWIADCZENIE – Zagadka i pierwsze pytania refleksyjne

🕒 10 min

1.1. Zagadka „Winda i deszcz”

Nauczyciel opowiada zagadkę spokojnie i wyraźnie. Uczniowie zadają pytania zamknięte (tak/nie/nie ma znaczenia) aż do rozwiązania.

1.2. Refleksja po rozwiązaniu

Pytania do klasy (wypisz na tablicy lub wyświetl na slajdzie):

- Dlaczego większość z nas zakładała, że winda jest zepsuta albo że mężczyzna lubi schody?
- Które z naszych założeń było zupełnie „niewidzialne” – nawet go nie zauważyłeś/aś?
- Skoro się myliłeś/aś – czy można mówić, że „Wiedziałeś/aś”, czy tylko „Sądziłeś/aś”?

Wskazówka metodyczna: Nie spiesz się z filozofią. Zostaw chwilę ciszy po ostatnim pytaniu – uczniowie potrzebują czasu, by poczuć dysonans poznawczy. To najcenniejszy moment lekcji.

II REFLEKSJA FILOZOFICZNA – Most sokratejski

🕒 10 min

2.1. Wprowadzenie pojęć (max. 5 minut!)

Nauczyciel wprowadza trzy pojęcia – krótko, żywo, z konkretnymi przykładami z życia uczniów:

Pojęcie	Definicja	Przykład
Doxa	Mniemanie – sądzimy, że coś jest prawdą, ale to tylko opinia oparta na pozorach.	<i>Coś mi powiedziało, że jej nie lubię</i> – bez żadnej rozmowy.
Elenktyka	Sokratejskie „obalanie” fałszywych przekonań przez serię pytań.	<i>Skoro wiesz, że jest zły – skąd to wiesz? Co widziałeś dokładnie?</i>
Majeutyka	„Sztuka położnicza”: zadawanie pytań, by rozmówca sam odkrył prawdę.	<i>Nie mówi, co jest prawdziwe – pyta tak, by uczeń sam do tego doszedł.</i>

2.2. Zadanie aktywizujące w parach (3 minuty)

Polecenie dla uczniów

Przypomnijcie sobie sytuację z życia, gdy oceniliście/aś kogoś po pozorach (doxa), a potem prawda okazała się inna. Co wtedy poczuliście/aś?

Pary dzielą się historią. Chętni opowiadają klasie (anonimowo lub z inicjałami).

III LABORATORIUM PRAWDY – Film „Snack Attack”

🕒 20 min

3.1. Projekcja bez wprowadzenia

Włącz film – bez żadnego komentarza. Uczniowie oglądają w skupieniu.

Link: https://www.youtube.com/watch?v=38y_1EWIE9I

3.2. STOP-KLATKA w połowie filmu

Stop-klatka – kiedy i jak: Zatrzymaj film w momencie, gdy starsza pani patrzy na chłopaka po raz pierwszy (ok. 1:30–1:45). Zapytaj klasę:

- Opisz chłopaka jednym przymiotnikiem – jakim? („nie myśl, powiedz od razu”)
- Co się tu dzieje? Co sądzisz o tej sytuacji?
- Skąd masz tę opinię?

Zapisz odpowiedzi na tablicy (bez komentarzy) i kontynuuj projekcję.

3.3. Cisza refleksyjna po filmie (30 sekund)

Nie mów nic przez 30 sekund po zakończeniu. Pozwól uczniom przeżyć zaskoczenie.

3.4. Dociekanie filozoficzne

Pytania na tablicy (omawiamy wszystkie lub wybrane):

- Jakie „dowody” miała starsza pani? Jakie miał chłopak?
- Czy chłopak także uległ doxa? Jeśli tak – w jakim momencie?
- Co film mówi o tym, jak łatwo tworzymy uprzedzenia?
- Gdybyś był Sokratesem w tym wagonie – jakie pytanie zadałbyś/aś starszej pani?

Checkpoint – ocena kształtująca

Uczniowie unoszą rękę z odpowiednią liczbą palców (0–5):

„Na ile rozumiesz pojęcie doxa po obejrzeniu tego filmu?”

Jeśli więcej niż połowa klasy pokazuje 0–2 – wróć do definicji z żywymi przykładami.

IV DZIAŁANIE TWÓRCZE – Drama „Sokrates na peronie” 22 min

4.1. Struktura dramy

Do wyboru jedna z dwóch form (zdecyduj według dynamiki klasy):

OPCJA A – grupy 3-osobowe	OPCJA B – Akwarium (zalecana)
<p>Role: Starsza Pani + Chłopak + Sokrates</p> <p>Grupy pracują równolegle.</p> <p>Dobry wybór dla klas spokojnych i samodzielnych.</p>	<p>Jedna lub dwie grupy grają na środku.</p> <p>Reszta klasy to „Sokrates z widowni”.</p> <p>Widownia może zatrzymać scenę i zadać pytanie sokratejskie.</p> <p>Najlepszy wybór dla klas aktywnych i gadatliwych.</p>

4.2. Karta pytań sokratejskich (wydrukuj lub wyświetl)

KARTA POMOCY DLA SOKRATESA

Używaj tych pytań, gdy chcesz zbadać założenia rozmówcy:

- Skąd wiesz, że...?
- Czy dopuszczasz możliwość, że...?
- Co by się stało, gdyby...?
- Na jakiej podstawie twierdzisz, że...?
- Jak rozumiesz słowo „...” w tym zdaniu?
- Czy jest jakiś inny sposób patrzenia na tę sytuację?
- Kto jeszcze mógłby mieć inne zdanie na ten temat?

Pamiętaj: Sokrates nie osądza. Sokrates pyta.

Wskazówka metodyczna: Jeśli drama zatrzymuje się albo uczniowie nie wiedzą, co mówić - jako Sokrates z widowni zadaj przykładowe pytanie. Model sokratejskiego dialogu jest ważniejszy niż płynność scenki.

V SYNTEZA – Dwa teksty, jedna sytuacja

🕒 13 min

5.1. Zadanie pisemne

Polecenie (wypisz na tablicy / wyświetl)

Napisz dwa krótkie teksty (po 5–7 zdań każdy), opisujące tę samą sytuację z filmu:

1. Z perspektywy Starszej Pani – ona opowiada to, co widziała i myślała
2. Z perspektywy Chłopaka – on opowiada to samo zdarzenie

Pisz narracyjnie, pierwszoosobowo („ja”).

5.2. Pytania do dyskusji po napisaniu

- Jak zmieniło się słownictwo i ton w obu tekstach?
- Które słowa „zdradzały” doxa każdej z postaci?
- Jak perspektywa wpływa na znaczenie całej historii?

Pytanie podsumowujące:

„Jak język kształtuje naszą „prawdę”?”

VI META-REFLEKSJA i zamknięcie lekcji

🕒 8 min

6.1. Koło refleksji

Każdy uczeń kończy jedno z poniższych zdań (do wyboru lub losowo):

- „Dziś zrozumiałem/am, że moja „prawda” to czasem tylko...”
- „W życiu prywatnym postaram się częściej stosować pytanie sokratejskie, kiedy...”
- „Sokrates nauczył mnie dziś, że...”

6.2. Powiązanie z podstawą programową

Język polski	Treści filozoficzne
Analiza tekstu kultury (film) pod kątem języka i znaczeń	Platon: Państwo (księga VII, alegoria jaskini – doxa vs episteme)

Narracja pierwszoosobowa i perspektywa narratora	Sokrates: elenkyka i majeutyka jako techniki dialogu
Rozróżnianie faktu od interpretacji w tekście	Współczesna psychologia: efekt pierwszego wrażenia, heurystyki
Argumentacja i uzasadnianie własnego stanowiska	Etyka: podmiotowość i prawo do własnej perspektywy

Zadanie domowe (opcjonalne, do wyboru)

Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
Napisz krótki list od Starszej Pani do Chłopaka (lub odwrotnie) z użyciem słowa „perspektywa”. <i>Długość: min. 8 zdań.</i>	Znajdź w życiu codziennym sytuację, w której ktoś (lub ty sam/a) działał pod wpływem doxa. Opisz tę sytuację i sformułuj trzy pytania sokratejskie, które mogłyby pomóc odkryć episteme.

Notatki nauczyciela

Scenariusz przygotowany do realizacji w klasach 7–8 SP. Dopuszcza się adaptację do warunków klasy.